

# TARİHİN SEYRİNDE

*Tarih n G t rd    Yere G t*

Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Tarih   retmenli i Anabilim Dalı Bülteni



Nisan-Mayıs-Haziran 2011

# TARİHİN SEYRİNDE



YIL:2 SAYI:12  
NİSAN-MAYIS-HAZİRAN  
2011



## TARİHİN SEYRİNDE 2 YAŞINDA



Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi  
Tarih Öğretmenliği Ana Bilim Dalı Bülteni: **TARİHİN SEYRİNDE**

Yayın Sorumlusu Öğretim Elemanı:  
Tuba ŞENGÜL

Yayın Kurulu: Eda ALAGÖZ, Serhat ALTINKAYNAK, Duygu ALTINOK, Sevil ARAZ, Habibe AVCI, Kübra ÇALIŞKAN, Cansu ÇİFTÇİ, Naciye DURU, Arzu DURUKAN, Halil GOSTAK, Gülşah GÖK, Samet ÖZDEN, Sevinç TUNÇ, Yasemin TÜRKDOĞAN, Gökçe URGANCI, Akif YARDIMCI, Ahmet YİĞİT, Esra KAPLAN (Redaksiyon).

İletişim: [tarihinseyrinde@gmail.com](mailto:tarihinseyrinde@gmail.com) Web adresi: [http://www.gef.gazi.edu.tr/dergi\\_tarih/](http://www.gef.gazi.edu.tr/dergi_tarih/)

Nobel Kitap Dağıtım A.Ş. tarafından kurulan

[www.toptankitapsatis.com](http://www.toptankitapsatis.com)'un amacı;

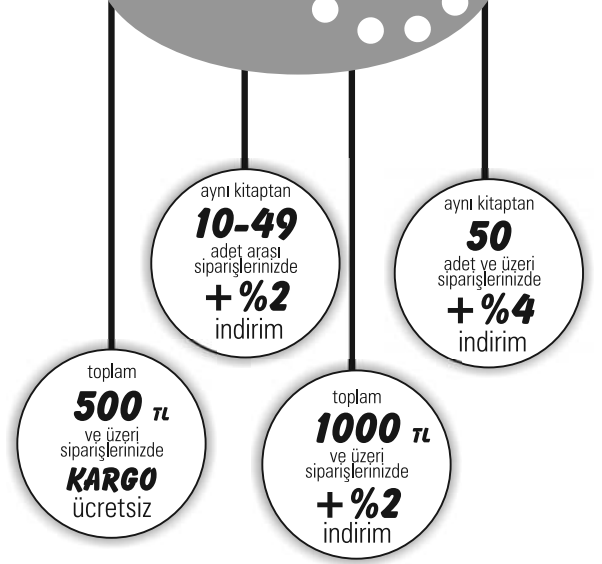
özellikle akademik ders kitaplarına ulaşmakta zorluk çeken kitabevleri, kırtasiyeler ve hatta öğrencilerine materyal temin etmekte zorlanan, ülkemizin dört bir yanındaki akademisyenlerimize daha ucuza, daha uygun şartlarda kitap temin etmektir. Aynı zamanda bu gayretimiz zor şartlarda hazırlanan ve üretilen kitapların "ulaşılamama" gibi bir gerekçeyle FOTOKOPİ ve KORSAN yapılmasını engellemektir. Biz kitap almak isteyen herkese kitap satıyoruz.

**Sitemizden yapacağınız alışverişinizde aynı kitaptan en az 3 adet sipariş vermeniz gerekmektedir. 3-9 adet arasındaki siparişlerinizde normal iskonto uygulanacaktır. 1.000 TL ve üzerindeki siparişinizde ise ayrıca tek kitap sipariş hakkı kazanacaksınız. Taksitli satış seçeneklerimizde ise Maksimum Karta peşin fiyatına 6 taksit imkânına sahipsiniz.**

Eğitim ve kültür hayatına ilişkin yüzlerce yayınevine ait on binlerce kitabı, üyelerine en ekonomik ve en kısa zamanda ulaştırmayı amaçlayan dinamik bir tedarik zinciri olmak hedefimiz sürekli olacaktır. Bu anlamda: her gün yenilenen ve güncellenen yüzümüzle karşınıza çıkmaya çalışacağız.

Molla Fenari Sok. Birol İş Hanı Nu:8 Cağaloğlu - İstanbul Telefon: +90 212 526 58 64 Belgeç: +90 212 511 61 49

[www.toptankitapsatis.com](http://www.toptankitapsatis.com)



[info@toptankitapsatis.com](mailto:info@toptankitapsatis.com)

*Görüş, öneri ve eleştirileriniz bize yol gösterecektir.*



[www.nobelkitap.com](http://www.nobelkitap.com)

YÜZLERCE YAYINEVİNE AİT,  
ONLARCA KATEGORİDE,  
ON BİNLERCE KİTABA,  
EN UYGUN FİYATLARLA  
ULAŞMANIN



**ANAHTARI SİZDE!**

Mithatpaşa Caddesi Nu.: 74 Kocatepe Kültür Merkezi Ankara  
Telefon: +90 312 418 20 10 (pbx) Belgeç: +90 312 418 30 20

## NİSAN



## İÇİNDEKİLER

- 1 Nisan
- NOT DEFTERİM: Belki Hızır Bize de Uğrar
- TECRÜBEYLE MÜLAKAT: Doç. Dr. Nuri YAVUZ
- Tarihi Nasıl Öğrettiler
- SEVİL'EN KÖŞE: Çocuk Dedğin
- Köy Enstitüleri
- HABİBE İLE ADIM ADIM: Side
- ÇALIŞAN KALEM: Fethin Bayraklaşmış  
Kahramanı: Ulubatlı Hasan
- 1986'da Gelen Kabus; Çernobil...!
- TARİHTEN HİKÂYELER: Kız Kulesi
- TARİH MAGAZİN: Klio'nun Göttürdüğü Yere Git
- TARİH SPOR: Fenerbahçe

Şakalar yaparak eğlendiğimiz, yapılan sınavların kağıtlarına balık resmi çizdiğimiz gün 1 Nisan...



Neden, 1 Nisan?

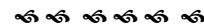
15. yüzyılın sonlarında, Haçlı ordusu Endülüs Müslümanlarının son kalesini kuşatır. Uzun süren bir kuşatma olmasına rağmen, kış aylarının da etkisiyle, kale korunabilmektedir. Durumun zorluğunu anlayan Haçlı ordusunun komutanı değişik taktikler düşünmektedir.

En sonunda 31 Mart gecesi kalenin önüne giderek bir elinde Kur'an-ı Kerim diğer elinde İncil "Şu iki kitap üzerine yemin ederim ki, teslim olursanız BU AKŞAM size bir şey yapmayacağım" der.

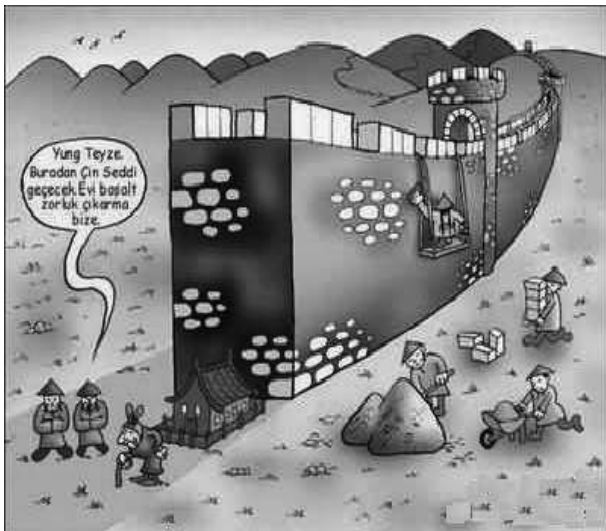
Gerekli görüşmelerden sonra canlarının kurtulması karşılığında Müslümanlar kaleyi teslim ederler. Ertesi sabah, yani 1 Nisan sabahı, Haçlı ordusu komutanı bütün Müslümanların öldürülmesi için emir verir. Bunun üzerine Müslümanlar "Yemin etmişsiniz, bize söz vermişsiniz" dediklerinde Haçlı ordusu komutanı "Benim sözüm dün akşam içindi, bugün için size bir sözüm yoktur" diye cevap verir ve bütün Müslümanlar orada şehit edilir.

İşte o gün bu gündür 1 Nisan Hristiyanlar arasında hile günü olarak kutlanmaktadır ve bu bir gelenek haline gelerek günümüzde 1 Nisan şakası haline gelmiştir.

**Esra KAPLAN**  
Sınıf Öğretmenliği



1





## NOT DEFTERİM

Yasemin TÜRKDOĞAN

### BELKİ HIZIR BİZE DE UĞRAR

Günlere ve aylara özel anlamlar yükler misiniz?  
“Uğurlu günüm salı, salı günleri daha bir mutlu oluyorum” ya da “hiç sevmem şu aralık ayını, bitmek bilmiyor” gibi cümleler kurduğunuz oldu mu?  
Peki, “benim mevsimim” dediğiniz baharınız, yazınız var mıdır?

Bu soruların kaçına cevap veriyorsunuz, günler haftalar sizin için bir takvim yaprağı olmanın dışında bir şey ifade ediyor mu bilmiyorum. Ama insan bazen farkında olmayarak gökyüzü ile yürüğü yollar, aldığı nefes, bastığı toprak, kısacası yaşadığı çevre ve içinde bulunduğu zaman dilimi ile öyle bütünleşiyor ki; kimi zaman her birinde kendinden izler bulurken kimi zaman aslında tüm bunları tamamlayan bir bütünün parçası oluveriyor. Kendi halini, içinde bulunduğu durumu bir ağacın yalnızlığına ya da bir çağlayanın coşkunluğuna benzetmek hiç de zor olmuyor.

İnsan ömrü ile mevsimler arasındaki ilişki de böyledir. Her canlı doğar, büyür ve ölür. Mevsimler ile eşleştirdiğimizde bahar bir doğuş, yaz gelişme, güz olgunluk, kış da bir uykuya dalıştır. İnsan güzelliğinin, gençliğinin, heyecanının dorukta olduğu yılları ömrünün baharı olarak nitelendirir. Bu tabiatı da böyledir. Soğuk ve durgun geçen kara kış ve zemheri günlerinin bitmesinin ardından yedişer gün ara ile önce havaya, sonra suya ve en son toprağa düşen cemreler, ardından “yeni gün” anlamına da gelen “nevrüz” baharın ilk müjdeleyicileridir.

Bu müjdecilerden biri de “**Hıdırellez**” dir.

Hıdırellez, Türk Dünyası’nda kutlanan ilk yaz bayramlarından biridir. Kaynağı çok eskilere dayanır. Bu bayrama Anadolu ve Anadolu dışındaki Türk halkları büyük ilgi gösterir. Birçok gelenek ve görenek bu vesileyle yaşatılır. Dolayısıyla Hıdırellez, Türk toplumunu canlandıran, birlik ve beraberliği pekiştiren bir olgudur.

Peki, “Hıdırellez” ne demektir ve “Hıdırellez” ne zaman kutlanır?

Bir rivayete göre Hıdırellez, “Hıdır” ve “Ellez” adlarında birbirini seven iki insanın adlarının birleşmesiyle oluşmuş ve bu kişiler anılan günde birbirlerine kavuşmuşlardır. Başka bir rivayete göre ise ab-u hayat içerek ölümsüzlüğe kavuşmuş “Hızır” karada, “İlyas” ise denizde yaşayan bir peygamberdir. Hıdırellez yani “**Hızırilyas**” günü onların buluşma günüdür. İslamiyet’ten önce de bilinen Hıdırellez günü, İslamiyet’in kabulünden sonra İslami motiflerle zenginleşerek Türk kültür coğrafyasındaki yerini almıştır. Eski Türk takviminde yıl iki ana bölüme ayrılır. 6 Mayıs-8 Kasım arasındaki 186 günlük bölüme Ruz-ı Hızır (Hızır günleri, yeşil veya yeşeren günler), 9 Kasım- 5 Mayıs arasındaki 179 günlük bölüme de Ruz-ı Kasım (kasım günleri) denir. Buna göre Hıdırellez, Hızır günlerinin ilkidir. Kutlamaların asıl sebebi kışın sona ermesi ve tabiatın

canlanmasıdır. Miladi 6 Mayıs, Rumi 23 Nisan’a denk gelir. Hıdırellez günü yazın başlangıcı olarak görülse de bazı yerlerde umulmadık soğuklar ve kar yağışı bile olur. Hatta “**Hıdırellez kapısı, yedi gün sürer tipisi**” şeklinde bir atasözü vardır.

Hıdırellez günü kırlara çıkma, eğlence, şenlik ve oyunlar düzenleme, bulunulan yöreye özgü yiyecekler hazırlama, nişanlıya hediyeler gönderme, kabir ziyaretinde bulunma günümüzde de uygulanan adetlerdendir. Hıdırellez günü, temizliğe ve giyime de büyük önem verilir. Evlerde bahar temizliği diye bildiğimiz temizlikler yapılır.

Kültürümüzün parçası olan manilerimizden bazıları Hıdırellez günü yaşananları bize duru bir dille anlatmaktadır. Bir Bolu manisi bu durumu şöyle açıklamaktadır:

**“Yandım alamadım,para bulamadım, kocama deyemedim, Hıdırellez günü geyemedim.”**

Yapılan Hıdırellez eğlenceleri arasında Nevruz’da olduğu gibi ateş üzerinden atlama da vardır. Eskişehir’de ateş üzerinden atlarken;

**“Gâvur taş ben kuş, gâvur karşı yarık ben yürük, gâvur kara toprak ben yeşil toprak”**

diyerek 7 defa atlayınca günahlarda arındığına, hafiflik kazanıldığına inanılır.

Bunlardan başka Hıdırellez’den bir gün evvel “**Hızır uğraması**” ve akabinde bolluk ve bereket gelmesi için yapılanlar, sağlık ve mutluluk, baht açıklığı için tutulan dilekler vardır. Bereket için yedi farklı karınca yuvasından toprak almak, gül dalına dilek için çaput bağlamak, dört yol ağızlarına küçük taşlar ile sahip olunmak istenen evin, arabanın, eşin temsilini yapmak bunlardan bazılarıdır. Hızır’ın gelip bu dileklerden haberdar olduğunu anlamak için mutfakta bırakılan süttan yoğurt olmasını beklemek, bir yere un serip üzerinde Hızır’ın izini aramak, Hızır için bir odaya yiyecek ve su bırakıp azalıp azalmadığını gözlemek yapılanlar arasında sayılabilir. Hızır, eğer bu insanların ona ihtiyacı varsa gelecektir. Ne de olsa “kul bunalmayınca Hızır yetişmez”, çünkü o darda kalanların yardımcısıdır.

Türkiye’de ve Türkiye dışında Hızır’a ait olduğu kabul edilen makamlar vardır. Safranbolu, Beypazarı, Afyon’da görülen “Hıdırlık Tepe”leri, Hatay’da “Hızır Makamı”, Mudurnu’da “Hızırlık Kayası”, Lâdik’te “Hızırlık Ziyareti” bunlardandır. Ayrıca Tuna Nehri’nin Karadeniz’e döküldüğü yerde Hızır- İlyas Boğazı yer alır. Midilli Adası’nın batısında Hızır-İlyas Adası, Hindistan’ın Koka şehrinde Hızır-İlyas adını taşıyan mescit, kırım’da Azak şehri yakınlarında ise Hızır-İlyas makamı vardır.

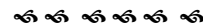
Ne dersiniz?

Gerçekleşmesini istediğimiz dileklerimiz için biz de Hıdırellez’de bir şeyler yapıp Hızır’ın uğramasını mı bekleysek?

Gül ağaçlarına KPSS’yi başarı ile atlatıp Tarih Öğretmeni olabilmek için birşeyler mi bağlasak?

Belki Hızır bize de uğrar ☺

Her gününüzün sevdiğiniz gün ve her yazınızın baharınız olması dileklerimizle... Hoşçakalın.





## TECRÜBEYLE MÜLAKAT

### Cansu ÇİFTÇİ - Duygu ALTINOK

Bu sayıda konuşumuz, Tarih Eğitimi Ana Bilim Dalının saygıdeğer öğretim üyesi Doç.Dr. Nuri YAVUZ. Hocamızla “Vatandaşlık Bilinci” üzerine konuştuk. Röportajı zevkle okuyacağınızı umuyor, sorularımıza hocamızın verdiği cevaplarla sizi baş başa bırakıyoruz.

#### 1-“Vatandaşlık Bilinci”nin Türkiye’de tarihsel süreç içindeki gelişimi nasıldır?

Millet; geçmişte bir arada yaşamış şimdi bir arada yaşayan, gelecekte de bir arada kesin olarak yaşama arzusunda olan, aralarında duygu, düşünce, tarih, kültür ve menfaat ortaklığı bulunan insan topluluğu olarak tanımlanabilir. Aynı vatan toprağında, her türlü duygu ve düşüncede anlaşılan, uzlaşan ve birbirleriyle yaşamayı hedef edinen fertleri de “vatandaş” olarak tanımlayabiliriz. Bir vatan üzerinde yaşayan kişiler deyince millet aklımıza gelmekle birlikte, bu vatanın devlet olarak belli kurallarla resmileştiği durumda bir arada yaşayan insanlara da vatandaş demekteyiz.

Sınırların belli olması, üzerinde milletin yaşaması ve bu milletin bağımsız olması bir yerde vatandaşların dünya toplumları içerisindeki statülerini belirler. Bu noktadan hareketle vatandaş bilincini, milletin tanımıyla özdeşleştirebiliriz. Milletin tanımını ise geçmiş, bugün ve gelecek olmak üzere açıklayabiliriz ve millet, sadece bugünü ifade etmemektedir.

Tarihte, toplulukların millet olabilmesi için; erken çağlarda hukuk sistemine geçmesi, teşkilatlanması dolayısıyla bir düzen içine girmesi gerekmektedir. Teşkilatlanma aşamasını geçen topluluk, millet vasfına ulaşabilir. Bu nedenle, milleti rastgele topluluklardan ayırmak gerekir. Büyük bir milletin ferdi olmak dolayısıyla vatandaş olmak da çok önemli bir unsurdur. Bugün, dünyaya baktığımızda birçok topluluğun ve milletin var olduğunu görürüz. Ancak büyük millet olmak geçmişten günümüze getirmiş olduğu kültürel ve medeniyet ürünleriyle ölçülür.

Orta Asya’daki Türklerin batıya göçerek Anadolu’ya gelmeleri, Bizans’tan Anadolu’yu alarak vatan yapmaları ve Türkiye Devleti’ni kurlmaları geçmiş-bugün ve gelecek bağlantısını göstermek açısından iyi bir örnek olacaktır.

Vatandaşlık bilinci, bir vatandaşın devleti tarafından ona sağlanan haklarının ve onun devletine olan görevlerinin farkında olmasıdır. Bu farkındalığa sahip olan insanların artması ise devletin gelişimi ve kalkınması açısından oldukça önemlidir.

#### 2-Devlet ve vatandaş arasındaki hukuki diyalog nasıldır?

Diyalog, karşılıklı bir fikir alışverişini ifade eder. Bu nedenle, vatandaş devletinden bir şey istiyorsa, devletin de ondan bazı sorumlulukları yerine getirmesini isteyeceğini bilmelidir. Devlet; vatandaşların haklarını, çıkarlarını, hürriyetlerini eşit sayarak ayırım gözetmeden korumak, onları güvence altına almak, ülke içinde güvenliği ve adaleti kurarak vatandaşların her çeşit hürriyetlerini güven altında alıp anayasada yer alan temel hak ve hürriyetlerimizi korumakla görevlidir. Vatandaş ise, öğrenim görme, kanunlara uyma ve kuralları saygılı olma, askerlik yapma, vergi verme, seçimlere katılma... gibi sorumlulukları yerine getirmekle yükümlüdür.

Vatandaşın devletten istekleri, beklentilerini adil kanunlar yoluyla karşılaması, ideal devlet modelinin oluşumunu sağlar. Devlet ekonomisini iyi yönetmeli, geçim sıkıntısı, işsizlik gibi ekonomik temelli problemleri aşmalıdır. Sosyal devlet anlayışına sadece sözde değil, yaşamda da işlerlik kazandırılması, gücü olmayan vatandaşlara destek sağlanması, sağlık konusundaki problemlerin aşılması devletin sorumluluğudur. Tarihte Türk hükümdarlarını tanımlarken “aç halkı doyuracak çıplak halkı giydirecek az olan halkı çoğaltacak şeklindeki tanım kullanılabilir, burada halkı çoğaltmadaki maksat toplumu barış ve huzur içerisinde yaşatmaktır. Bence, bu ifade devletin yapması gerekeni en iyi şekilde özetlemektedir.

#### 3-KPSS’de çıkan vatandaşlık bilgileri soruları öğrencide konuyla ilgili bir farkındalık yaratır mı?

Son dönem sınavlarda ve özellikle KPSS sınavında vatandaşlık bilgilerine dönük soruların yer alması olumlu bir uygulamadır. Bu soruların artırılması, iş sektörüne girme aşamasında bireylerin vatandaş olarak bilmeleri gerekenleri kitaptan öğrenmeleri için son şanstır. Çünkü biliyoruz ki, bu konuda eksiklerimiz çok ve yetişkinlerin hiçbirisi (eğer meslekleri gerektirmiyorsa) anayasayı açıp okumak gibi bir düşünce ve anlayış içinde değiller.

Alanları nedeniyle Tarih öğretmenliği öğrencileri, bu sorulara uzak değiller. Ancak birçok adayın bunun farkında olmadığını görmekteyiz. Hâlbuki toplumda medeni cesareti yüksek, ideal bir vatandaş olmanın yolu

Farkındalığımızı da yükseltecek bu bilgilere sahip olmamızdır. Hakkını bilen bir millet aldatılmaz ve gaflet içine düşmez.

Benim öğrencilerime tavsiyem iyi bir vatandaş olmak istiyorlarsa haklarını iyi bilecekler. Hakkınızı bilmezseniz ne isteyeceğinizi bilmezsiniz. İstedığınız şeyin hakkınız olup olmadığını bilmek, insanı içine düşülebilecek yanlışlıklardan kurtarır. Dolayısıyla KPSS’deki bu soruların bana göre sizler açısından önemi büyüktür. Özellikle tarih ve sosyal bilgiler okuyan öğrencilerin farkında olduğu kanaatindeyim ama birçok öğrencinin bunun öneminin farkında olduğunu söyleyemeyeceğim.

Bütün Öğrencilerime, KPSS sınavında başarılar diler, emellerine kısa sürede ulaşmalarını temenni ederim.

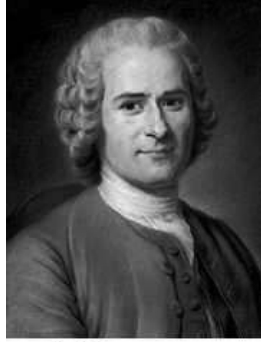
Teşekkürler.



### TARİHİ NASIL ÖĞRETTİLER...?

“Tarih eğitimi nasıl bir iştir?” sorusuna yanıt ararken, bazı eğitimcilerin geçmişte yaptıkları çalışmalara ve bu çalışmaların günümüzdeki yansımalarına bakmak yerinde olacaktır.

Bu eğitimcilerden ilki olan Jean Jacques Rousseau (1712-1897) ünlü bir Fransız düşünürdür. Çağdaş eğitim biliminin öncülerinden biri olan Rousseau’nun Emile (1763) adlı eseri onun eğitime ilişkin görüşlerini içermektedir. Bu eserde tarih eğitime ilişkin ipuçları görmek de mümkündür. Ona göre, özellikle tarih öğretimi iki soru etrafında toplanır. Birincisi hangi yaşta tarih öğretilmeli? İkincisi ise hangi tarihçilerin kitapları okutulmalıdır? Rousseau, çocukluk döneminin tarih öğretimi için uygun olmadığını düşünür. Ona göre tarih öğretimi için en uygun yaş on beş yaş ve sonrasıdır. Rousseau okunması gereken kitaplara örnek olarak da Thucydides’in *Peloponnes Savaşları* adlı kitabını vermektedir. Rousseau, tarih eğitime yönelik düşünceleriyle cumhuriyetin ilk yıllarında tarih kitapları okullarda okutulan tarihçi Ahmet Refik Altınay’ı da etkilemiştir.



J. J. Rousseau

Başka bir isim, Johann Friedrich Herbart (1776-1841)’tır.



J. F. Herbart

Herbart, 1830’lar da tarih eğitiminin siyasal ve pedagojik meselelerini bütün boyutlarıyla sezmiş bir pedagoğdur. Herbart ile ilgili tarih eğitimi hususunda şunları görmekteyiz: Neden-sonuç ilişkisi, hümanistik ve pragmatist tarih anlayışı. Aynı zamanda Herbart tarih, coğrafya ve edebiyat birlikteliğini savunmuştur. Yine Senkronik (eş zamanlı) tarih anlayışını ifade eden ilklerden biridir.

Bir diğer eğitimcimiz, Türkiye’de modern eğitimin öncüsü olarak kabul edilen Selim Sabit Efendi (1829-1910)’dır. O, mezarlıkların sosyal tarih açısından önemini vurgulamış ve ilk kez deprem konusunu tarih literatürüne kazandırmıştır (1509’da ki İstanbul depremi). Selim Sabit Efendi’nin *Rehnumâ-yı Muallimin* (1870) adlı eserinde özellikle soru-cevap yöntemi, ezberleme ve padişahlarla anlatım hususunda bilgi mevcuttur. Selim Sabit Efendi’nin



Selim Sabit Efendi

*Muhtasar Tarih-i Osmanî* ( 1875 ) adlı eseri 4 yıllık sıbyan okullarında okutulmuş, böylece Selim Sabit Efendi Darulmuallimin’de yetiştirdiği öğretmenleri pedagojik anlamda etkilemiştir.

Eğitimde ıslahattan söz edildiğinde unutulmaması gereken kişilerden biri John Dewey(1859-1952)’dir. Dewey, tarih eğitimi hususunda Herbart’a katılmaz ve özellikle tarih ve edebiyatın ayrılığını savunur. Yine Dewey’e göre “*tarih, tarihçi için tarih, eğitimci için sosyolojidir*” yani tarih insanileşmelidir. İnsanileşen tarih de aynı zamanda toplumsallaşır. Dewey’in bir diğer görüşü ise merkezden çevreye doğru tarih öğretimidir. Öncelikle yerel tarih, daha sonra bireyin kendi yaşadığı ülkesinin tarihi ve en sonunda da bireyin dünya tarihi öğrenmesi gerektiğini savunur. Dewey, 1924’te Türkiye’ye de bir ziyarette bulunmuş, Darulmualliminde öğretmenlerle görüşmüş ve bir rapor hazırlamıştır. Bu rapor Türkiye’de eğitim alanında önemli bir etki yaratmıştır.



John DEWEY

Bir diğer eğitimcimiz ise Mülkiyeli eğitimci İhsan Sungu’dur(1883-1946). 1922’de ilk ve ortaokullar için düzenlenen programlar ile ilgili müsveddeler İhsan Sungu’ya da yollanmıştır. Bunlar Maarif Nezareti tarafından “*Maarif Hakkında Layihalar*” olarak basılmıştır. Burada İhsan Sungu’nun TBMM Maarif Vekâleti’ne sunduğu rapor da bulunmaktadır. Böylece Köy Enstitüleri’nin ilk tohumları bu raporla atılmıştır. Sungu, tarih anlatırken öğrencilerinin not tutmalarını istemezdi. Ona göre “not tutmak öğrenmeyi engellerdi”.



İhsan SUNGU

Sungu'nun Gazi Eğitim Enstitüsü'nün kurulmasında ve Dewey'in Türkiye'ye çağırılmasında da etkisi olmuştur. Özellikle öğrencilerinin eğitsel geziler yapabilmesi için pazartesi ve perşembe öğleden sonralarının boşaltılmasını istemiş ve bu uygulamanın 1926'da ilkököl programına konulmasını sağlamıştır.



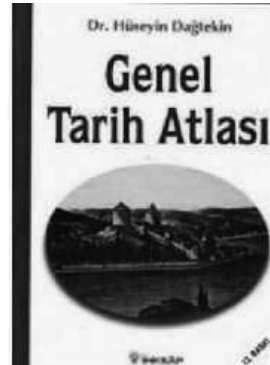
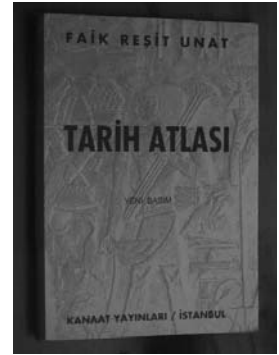
Günümüze büyük katkıları olan önemli bir eğitimci de İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu (1888-1978)'dur. Baltacıoğlu'nun tarih eğitimi konusunda üzerinde durduğu en önemli problem tarih dersinin kitaba bağlı kalınarak ezberci bir sistemle öğretilmesidir. Baltacıoğlu *Talim ve Terbiye'de İnkılâb* (1912) adlı eserinde ilk kez resimle tarih öğretimini gündeme getirmiştir. Baltacıoğlu, 1910-1911'de Fransa, İngiltere, Belçika, İsviçre ve Almanya'daki okullarda incelemeler yapmıştır. Avrupa'da birçok müze gezmiş ve tarih öğretiminde nesnelerin önemini anlamıştır. 1911'de Brüksel'de Decroly Okulu'nda karşılaştığı bir tarih dersinden söz etmektedir. Bu okuldaki çocuklar çeşitli dergilerden ve kitaplardan bazı resimleri keserek önlerindeki defterlere yapıştırmaktadırlar ve tarih öğretimlerini rehber olan öğretmenleri aracılığıyla bizzat kendileri yapmaktadırlar. Bu bakımdan Baltacıoğlu tarih öğretiminde çocuklara, olayların meydana geldiği yerlerin resimlerinin ve haritalarının gösterilerek, tarihin çocukların zihninde somutlaştırılmasının gerekliliğini savunmuştur. Böylece onun en önemli özelliği olan dökümanlarla tarih öğretimi hususu ortaya çıkmıştır. Kısacası bir tarih ders kitabının değil, bir tarih dökümanları dosyasının olması gerektiğini savunmuştur. Ayrıca Baltacıoğlu bizde tarih eğitimi ile ilgili ilk kitap yazarıdır.

Yerel tarih ve harem konularında uzman bir eğitimci olan M. Çağatay Uluçay'dan (1910-1970) bahsetmenin de yerinde olacağı düşüncesindeyim. Uluçay, harem ile ilgili ilk bilimsel çalışmaları yapmıştır. Bunlardan en önemlileri



*Haremde Mektuplar* (1956) ve *Osmanlı Saraylarında Harem Hayatının İyizi*'dür (1959). Aynı zamanda yerel tarih, sosyal tarih, psiko-tarih yaklaşımlarını kullanmıştır. Özellikle yerel tarihle ilgili *Manisa tarihi* (1939) adlı eseri önemli bir örnektir. Yine Uluçay, şeriye sicilleri ile ilgili ilk çalışan tarih eğitimcisidir. Baltacıoğlu gibi tarih eğitiminde nesnelerin önemini belirtmiş resim, grafik, para vs. gibi nesneleri tarih eğitimi için önemli görmüştür. Ayrıca tarihi çevre incelemelerine önem vermiştir.

Son olarak tarih eğitimine haritacılık ile ilgili katkıları olan iki isimden söz etmek istiyorum. Birincisi Faik Reşit Unat (1899-1964)'tır. Özellikle tarih eğitimine *İlkmektep Atlası* (1930) ve *Tarih Atlası* (1952) ile katkı sağlamıştır.

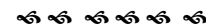


İkincisi ise Hüseyin Dağtekin (1915-1999)'dir. Özellikle lise düzeyinde ayrıntılı *Genel Tarih Atlası* ile tarih eğitiminde önemli bir boşluğu doldurmuştur.

Yazımda ele almaya çalıştığım bu eğitimciler, Türk tarih eğitimine önemli katkılar sağlamışlardır. Öğrenciler tarafından genelde sevilmeyen ve öğrenilmesi zor bir ders olarak görülen tarih derslerinin nasıl zevkle işlenebileceğini yıllar öncesinden bizlere haber vermişlerdir. Özellikle tarihin sadece devlet tarihi ve devletlerarasında yapılan savaş ve antlaşmalardan ibaret olmayıp insanî bir yönünün de olduğunu ve öğretimde bu yönünün kullanılması gerektiğini bize göstermişlerdir.

Yazımı burada bitirirken makalelerinden yararlandığım Tarih Öğretmenim Sayın Doç. Dr. Bahri ATA'ya teşekkürlerimi sunarım.

**Serhat ALTINKAYNAK**







## SEVİL'EN KÖŞE

Sevil ARAZ

### ÇOCUK DEDİĞİN

Hayat, bilene bir nefes, ilk çılgılığımız ise hayata merhaba deyiştir. Dünyayı tanımak için açılan gözler zamanla anlamlı bakışlara dönüşür. Bu süreçte yanımızda iki insan vardır: Annemiz ve babamız.

Sorunlarımız ağladıkça cevap bulmaya başlar. Tecrübelerimiz sonucunda öğreniriz ki; ağlamak yaşamak demektir. Ağlamanın yetmediği yerde imdada gizli bir dil yetişir. Bir süre sonra ilk kelimeler dökülür ağızdan, yeni bir serüven başlar. Ve öğretilir teyzeler amcalar... Ardından "arkadaş" gelir. Ebeveynlerimiz, "Bak burada bir arkadaş varmış, hadi tanışın bakalım" diyerek ön ayak olurlar. Arkadaşın ne demek olduğu ilk başta anlaşılmaya da bu çağrıya kulak verilir. Tembuhlendiği gibi isimler söylenip tanışma faslı başlar. Yürekte geldiği gibi kullanılır her bir kelime, her ne kadar özne ile yüklem yerli yerine koyulmaya da anlaşır minik yürekler. Arkadaşlık, paylaşım demektir. Bu da tecrübeyle öğrenilir. "Arkadaşına da versene çikolatadan" cümlesi önce acı sonra mutluluk verir. Oyunlar peşi sıra oynanır; evcilik, kutukutu pense, saklambaç ve daha neler...

Önce hayat oyun sanılır ama gerçekle karşılaşmak kısa sürer. Paylara düşen yaşanır, paydalarda tecrübeler biriktirilir. Çocuk, bazı toplumlar için umuttur, bazıları için tercihli yol. Peki "çocuk nedir?"



Aristo çocukları hastalık ve kaza gibi bir felaket olarak görmüş; Seneca, çocukların evden atılmalarını ve sakat bırakılıp dilendirilmelerini onaylamış; Bacon, çocukları babaları için ayak bağı olarak değerlendirmiş; La Fontaine, çocukların acımasızlığından; Tolstoy ise onların işkenceden başka bir şey olmadığından bahsetmiştir. Tüm bu örneklemeler sadece bir görüş olmanın ötesinde dönemlerinin çocuğa karşı bakış açısını ortaya koyan birer delil olabilir mi acaba???

Batı dilinde ortak olan ve aile anlamına gelen 'familya'(familia, famille, family) sözü, 'köle' demek olan Latince 'famulus' sözünden türemiştir. 'Familya' bir babanın kölelerinden çoluk çocuğundan oluşan bir topluluktur. Eski Yunan ve Roma'ya bakılacak olursa babalarının çocukları üzerindeki hâkimiyeti tartışılmazdı. Dilediği gibi çocuğu cezalandırabilir, alıp satabilir ve dövebilirlerdi.

Eski Önsya aileleri ise çocuğa çok düşküdü. Aile içindeki çocuk sayısının sınırlı tutulmasına da dikkat edilirdi. Yazılı belgelere bakıldığında en kalabalık ailenin çocuk sayısı beş-altı civarında ifade edilmektedir.

Cahit Külebi, "Bir nazlı kuşa benzer çocuk dediğin. Ev ister, ekmek ister, öpülmek okşanmak ister." derken Katolisizm ya da püriten anlayış içinde çocuğa "zayıf ve ilk günahın sorumlusu" olarak bakılmıştır. Bu nedenle Hristiyan din adamları doğuştan kötü gördükleri çocukların vaftiz edilmelerini, dindar yetişkinliğe ilk adım olarak görmüşlerdir.

Gil'adi yaptığı araştırmalar sonucunda; İslam kültürünün bebek ve çocuk yetiştirilmesi, konusunda fiziksel ve psikolojik yöntemler geliştirilmiş olduğunu öne sürer. Müslüman doktorların çocuklar konusunda hem fiziksel hem de biyolojik anlamda çok zengin ve çeşitli bilgilere sahip olmaları, Arap-İslam kaynaklarında çocuklar ve çocukluğa yapılan atıfların Müslüman bilginlerin çocukluğa göstermiş oldukları önemin bir işareti olduğunu vurgulamaktadır.

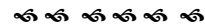
Kuran-ı Kerim'de çocuklar konusunda özel bir hassasiyetle durulması, İslam hukukunun çocukları narin, kırılgan olarak görüp onların bedenlerini ve varlıklarını korumak amacıyla çeşitli yasalar çıkarması Gil'adi'yi doğrular niteliktedir.

Aydınlanma çağına gelindiğinde, çocuğu günah ürünü ve doğuştan kötü gören Hristiyanlık anlayışına karşı karşıt görüşler belirmiştir. Bu görüş; çocuğun doğuştan iyi ve saf olduğu düşüncesiyle temellenmiştir. Çağın ünlü düşünürlerinden **John Locke**, çocukluğu "tabula rasa(başka kağıt)" ve "balmumu" gibi istenilen şekle sokulabilecek bir nesne olarak ele almış, eğitimin çocuğu değiştirebileceğini iddia etmiştir.

**Jean Jacques Rousseau** ise Hristiyanlığın doğuştan günahkârlık öğretilerine, çocukların doğuştan masum oldukları savıyla karşı çıkmış; yaratıcının elinden çıkan her şeyin insan elinde bozulduğunu ileri sürerek **Emile** adlı yapıtında dönemlere ayırdığı modern çocukluk düşüncesini özellikle eğitim ve yetiştirme bağlamında incelemiştir.

18.yy ile 19.yy da yazılan felsefi eserler ve edebi çocuk klasiklerinde çocuklar ve çocukluk yüceltilmiş, onların yetişkinleri günahlarından arındırabileceği iddia edilmiştir.

Modernizm de ise, çocuk dünyaya boş bir sayfa olarak gelir tezine karşı çıkmıştır. Özellikle genlerin araştırılması, zekânın kalıtsallığı, yetenek testleri gibi çocuğu daha erken aşamalarda tanımaya yönelik araştırmalar ortaya konmuştur. Küçük çocuk, kocaman bir sorun yapılmış ve üzerine çok söz söylenmiştir. Çocuğa dair çıkılan tarihsel yolculuk, günümüzde de hala devam etmektedir. Yolculuğun ana teması olan Leopardi'nin deyişiyle "hiçbir şeyde, her şeyi bulan çocuklar" ise çıkarsızca oyunlarına devam etmektedir. Şartlar ne olursa olsun içimizdeki çocuğu kaybetmemek dileğiyle...



## KÖY ENSTİTÜLERİ

**Köy enstitüleri, bazılarına göre eğitim yuvası bazılarına göre komünizm propagandası...!**



Köy enstitülerine yönelik olumlu ve olumsuz pek çok söylem bulunmaktadır. Buradaki amaç, bu tartışmalardan birine taraf olmak değil, köy enstitülerinin gelişim sürecini paylaşmaktır.

Köy Enstitüleri, Türkiye’de köy okullarına öğretmen yetiştirmek ve yörenin kalkınmasına öncülük etmek amacıyla kurulmuş olan öğretim kurumlarıdır. Ülkemizde köy okulları için öğretmen yetiştirilmesine ilişkin görüş ve tasarıların ortaya atılışı, II. Meşrutiyet dönemine kadar uzanır. Önce İsmail Mahir Efendi, daha sonra İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve Ethem Nejat gibi eğitimcilerin konuyla ilgili düşünce ve önerileri ilgi uyandırmış fakat uygulamaya dönük bir çalışma içine girilmemiştir.

1924’te Ankara’ya gelen Amerikalı eğitimci John Dewey’nin ve 1925’te gelen Alman eğitimci Kühne’nin eğitim konusunda hazırladıkları raporlardaki tavsiyeleri, Cumhuriyet eğitim anlayışının geliştirilmesi aşamasında dikkate alınarak yeni çalışmaların önünü açmıştır.

1940 yılında açılmış olan Köy Enstitülerinin ortaya çıkışı 1935 yılında Cumhuriyet Halk Partisi’nin IV. Kurultayında alınan kararlara kadar uzanmaktadır. Burada alınan en önemli kararlardan biri askerliğini onbaşı veya çavuş olarak yapan köy gençlerinin kısa bir eğitimden geçtikten sonra kendi köylerinde eğitim olabilecekleri idi. Projenin ilk adımı, 1936 yılında seksen dört köylü gencin Eskişehir’e bağlı olan Çifteler’de açılan bir kurstan sonra köy eğitmeni olmasıyla atıldı. Bu uygulama başarılı olunca Köy Eğitmenleri Kanunu çıkarıldı. 1937 yılında Milli Eğitim Bakanı Saffet Arıkan’ın hazırlattığı bir program çerçevesinde Eskişehir (Çifteler 1937), İzmir (Kızılçullu 1937), Kırklareli (Kepirtepe 1938) ve Kastamonu (Gölköy 1938)’da deneme niteliğinde dört köy öğretmen okulu açıldı. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel zamanında İlköğretim Genel Müdürlüğüne getirilen İsmail Hakkı Tonguç’un çalışmalarıyla Köy Enstitüsü Kanunu 17 Nisan 1940’ta çıkarılmış, deneme amacıyla açılan mevcut okulların enstitüye dönüştürülmesi ile birlikte yeni 17 köy enstitüsü açılmasına karar verilmiştir.

Hasan Âli Yücel, Köy Enstitüsü atılımını *"İlköğretim ülkesini gerçekleştirerek yurdumuzun dağlarında, bayırlarında, kırlarında; özetle, en ücra yerlerinde kendi*

*kendine açıp solan çiçek bırakmayacağız"* parolası ile başlatmıştır.

19 Haziran 1942’de çıkarılan 4274 sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilatı Kanunu ile enstitülerin yapılmasının hukuki temelleri tamamlanmıştır. Enstitülere beş yıllık köy okulu mezunları ile üç yıllık okulları bitirenler için açılan iki yıllık hazırlık sınıfını başarı ile tamamlayanlar alınmasına karar verilmiştir.

Enstitülerin amacı; öğrenim çağındakileri eğitmenin yanında, köylüyü ekonomik ve toplumsal alanlarda etkin kılarak, bilinç düzeyini yükseltecek öğretmenler yetiştirmektir. Öğrencilerin başarı düzeylerine bakılarak en başarılılar öğretmenliğe, geri kalanlar köy hizmetlerine yönlendirilmekteydi. Okullar aynı zamanda birer tarım işliği, sağlık ocağı işlevi de görecekti. Yirmi köy enstitüsünün tamamlanmasında Milli Eğitim Bakanlığı’nın ayırdığı ödenek yanında köy bütçeleri ve imeceye başvurulmuştur. Kuruluş yıllarında enstitülere eğitim-öğretim programlarını kendilerinin düzenleme yetkisi tanınmış ancak 1943 yılında enstitülerin programı bakanlık tarafından yapılmıştır.

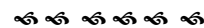
Köy enstitülerinin öğretmen ihtiyacını karşılamak amacıyla Ankara Hasanoğlu Köy Enstitüsüne bir yüksek Köy Enstitüsü eklendi. Köy Enstitülerinin en başarılı öğrencileri öğretmenler kurulu kararı ve sınav ile bu açılan üç yıllık yüksek okula alındı. İlerleyen dönemde Van (Erciş)’a bir köy enstitüsü açılarak enstitülerin sayısı 21’e çıkarıldı.

Köylerden alınan çocuklara öğretmenlik mesleği ile birlikte köyde geçerli demircilik, yapı ustalığı, dülgerlik; kız öğrencilere dikiş, ev idaresi, hasta bakımı gibi pratik derslerde verildi. Dersleri kültür dersleri, ziraat dersleri, meslek dersleri olarak farklılaşıyordu. Burada, öğrenciler milli oyunları öğrenirler; müzik aleti çalarlar, dünya klasiklerini, Türk edebiyatını okuyarak kendilerini geliştirirlerdi. Başarılı olanlara öğretmenlik yanında yüksek öğrenim yolu da açılmıştı. Öğretmen olmak istemeyenler öğrendikleri işlerden birini yapmakta serbestti.



1945 yılından sonra politik baskıların da etkisiyle enstitüler özelliklerini yitirmiş, değişim sürecine girmiş ve 27 Ocak 1954 yılında yürürlüğe giren 6234 sayılı kanun ile Köy Enstitüleri kapatılarak mevcut okullar "İlk Öğretmen Okulları"na çevrilmiştir.

**Naciye DURU**





### HABİBE İLE ADIM ADIM Habibe AVCI

#### SİDE

Yeni yolcuğumuz, Manavgat'ın tarihî açıdan önem taşıyan küçük bir liman kenti olan SİDE'ye.

Side, doğusunda yer alan Melas (Manavgat) Irmağı yakınında kurulmuş, deniz kıyısında olmasından dolayı bölgenin önemli bir liman kenti haline gelmiştir. Adını "nar" kelimesinden alan bu şehir M.Ö. VII. yüzyılda kurulmuştur. Lydia, Pers, İskender ve Roma yönetiminde büyük bir ticaret merkezi olmuştur. Osmanlı Devleti zamanında şehir, Şehzade Selim'den dolayı "Selimiye Köyü" adı verilmiştir. Sonraki dönemlerde tekrar "Side" adına dönülmüştür.

Side, Manavgat'tan yola çıkıldığında 10-15 dakikalık kısa bir süreden sonra sizi karşılar. Kente ilk girildiğinde tarihi kent harabeleri adeta "Hoş geldiniz" derler. Yolda devam edince şehrin asıl kapısından giriş yapmadan önce sağ tarafta kent müzesini görürsünüz. Bu müzede yapılan kazılarda gün ışığına çıkartılan tarihî eserler sergilenmektedir. Hatta açık mezarları görmeniz bile mümkündür. Müzenin dışına çıkıldığında karşınızda kucağını açmış sizi bekleyen masmavi sularla karşılaşıyorsunuz.



Kentin kapısından girildiğinde sol tarafta, Side Tiyatrosu ile karşılaşılıyor. Tiyatro'ya Müze Kartı ya da ücret karşılığında girebiliyorsunuz. Tiyatronun kapısından 20-25 basamaktan oluşan merdivenlerden çıktıktan sonra küçük bir hol bulunuyor. Burada ilerlerken kendinizi 'zamanın kralının yanında bir gladyatör savaşını izlemeye gider' gibi hissediyorsunuz. Biraz ilerleyince tiyatroya ulaşmış oluyorsunuz. Tiyatro Aspendos Tiyatrosu'na benzemektedir. Tiyatronun herhangi bir köşesinden atılan bir metalin sesinin tiyatronun her tarafından eşit miktarda duyulması insanı oldukça etkiliyor. Akustiğin ayarı ve güzelliği ilginç...!

Tiyatronun sadece tarihi bir yapı olarak ziyaretçileri kabul ettiğini düşünmek yanlış olur. Çünkü mekân günümüzde de yaşayan, çeşitli kültürel ve sanatsal etkinliklere ev sahipliği yapan bir yerdir.

Tiyatronun bulunduğu alanda Agora Hamamı, Zafer Takı, Dionysos Tapınağı, Sütunlu Cadde, Bazilika, Liman Hamamı, Apollon Tapınağı, Athena Tapınağı, Güney Bazilikası, Tapınak, Anıtsal Çeşme, Büyük Hamam, Bizans Yapısı, Devlet Agorası, Vaftizhane, Piskoposluk Sarayı ve Bazilikası ve Philippus Attius Suru bulunmaktadır. Sahile gitmek için tiyatronun yanından aşağıya doğru inildiğinde Side çarşısına ulaşılır. Turistlerin hediyelik eşya alabilecekleri, yemek yiyip ve eğlenebilecekleri mekânların bulunduğu bu küçük çarşıda sizde kendinize uygun bir şeyler bulacaksınız.

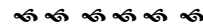


Deniz kıyısından 150-200 metrelik bir yürüyüşün ardından Apollon Tapınağına ulaşabilirsiniz. Side kentinin baş tanrıları olan Apollon ve Athena adına, Roma Barış döneminde iki muhteşem tapınak inşa edilmiştir. Apollon Tapınağı; ışık, güzellik ve sanat tanrısı olan Apollon adına inşa edilmiştir. Ancak M.S.3.yy'da Hristiyan kente dönüşmeye başlayınca Apollon Tapınağı'nın bir bölümü bazilika yapılmak için sökülüştür. Sonraları ise tapınağın büyük sütunları restore edilerek eski yerlerine konmuş ve günümüzdeki halini almıştır.

Ve akabinde masmavi sular...

Akdeniz'in içindeki bu küçük yarımada üzerindeki kenti görmenizi ve o tarih kokan havasını içinize çekmenizi öneririm.

Yeni sayıda yeni yolculukta görüşmek üzere...





## ÇALIŞAN KALEM

Kübra ÇALIŞKAN

### FETHİN BAYRAKLAŞMIŞ KAHRAMANI: ULUBATLI HASAN

*“Padişah da ne ki?  
Şah ona derim ki, Ulubatlı gibi ola.”*

Hayatımızda eksik kalan yazılar, ıssız kalan yollar ve olayların arkasında sönük kalan kişiler vardır. Bu tür kahramanlar en umulmadık anlarda ortaya çıkmışlar ve olayların şekillenmesinde büyük rol oynarlar.

Çanakkale Savaşları'nda çarpışan ve 215 Okkalık mermiyi üç kez kaldırarak namlunun ucuna sürmüş olan Seyid Onbaşı, Erzurum'da Nene Hatun, Milli Mücadele döneminde düşmana ilk kurşunu atarak Kurtuluş Mücadelesi'ni başlatan Hasan Tahsin, İstanbul'un fethinde burçlara çıkarak şanlı Türk Bayrağı'nı oraya diken Ulubatlı Hasan.

Ve daha birçoğu...

29 Mayıs'ta İstanbul'un Fethi'nin 558. Yıldönümünü kutluyoruz. Bu kutlamada, kutlu bir tarihi şahsiyetten söz etmenin gerekliliğini hissettim: Ulubatlı Hasan...



Bursa'da Ulubat Gölü'nün yakınındaki Ulubat Köyü'nde doğduğu için bu ismi alan Hasan, Sultan Mehmet'in kumandasındaki orduda görev almış, İstanbul kuşatmasına katılmıştır. Peçevi'nin tarihinde “Âdem Ejderhası” olarak vasıflandırdığı dev süselli Hasan, 29 Mayıs günü yapılacak büyük taarruzda ön saflarda savaşacağı için çocuklar gibi sevinliyordu. Nihayet, Hz. Peygamber'in müjdelediği tarihi an gelmiş bulunuyordu. Mehteren hücum havasını çalınca toprağı vatan, şehit kanlarını bayrak sayan şanlı Türk ordusu harekete geçmişti.

**Cihanın yarısı gök;  
Önünde şehit şehit durmuşuz,  
Cihanın yarısı İstanbul;  
Almışız.**

*Fazıl Hüsnü Dağlarca*

İstanbul savunmasını üstlenen Venedikli Giustiniani'nin yaralandıktan sonra geri çekilmesi üzerine, Topkapı surları

üzerindeki Bizanslılar arasında bir kargaşa meydana gelmişti. Bu sırada, yeniçeriler arasından sıyrılan Ulubatlı, surlara tırmanarak elindeki Osmanlı sancağını burca dikmeye muvaffak olmuştu. Ancak Bizanslılar mancınıklarla fırlattıkları büyük bir taşla onu yere düşürerek şehit etmişlerdi. Buna rağmen arkasından surlara tırmanan otuz kadar yeniçeri arasında sağ kalanlar sancağı düşürmemiş, Bizans surları üzerinde dalgalanan Osmanlı bayrağı, askerimizi iyice coşturmuştu.



Bir rivayete göre, Ulubatlı Hasan, Şanlı Türk Bayrağı'nı kale burcuna diktikten sonra *“Allah'ım bu Sancağı buradan indirtme.”* (amin) diyerek aldığı ok yaralarından dolayı oracıkta şahadet şerbetini içmişti. Onun diktığı bu bayrak Bizans'ın tüm ümidini bitirmiş, İstanbul'un fethi de onun sancağı diktığı burçtan başlamıştı.

Tarihin en genç, en görkemli Fatih'i, Ulubatlı için şu sözleri dile getirmişti:

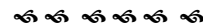
**“Ey mübarek şehit! Ne kadar şanlısın. Eğer sultan olmasaydım, Ulubatlı Hasan olmak isterdim.”**

Bu kahraman şehidimizin doğduğu, Bursa'nın Karacabey ilçesine bağlı Ulubat köyüne 1956 yılında, anısını yaşatmak ve genç nesillere aktarmak için, Türk Bayrağı'nı burca diktığı anı simgeleyen bir heykel dikilmiştir.

İstanbul'un fethinden rahatsız olup, bunu hala kabullenemeyen bazı kişilere göre, Ulubatlı Hasan bir hayal ürünüdür. Bu olay fetihten sonra abartılarak uydurulmuştur. Lakin bizim tarihçilerimiz bir yana, Bizans İmparatoru'nun yakın adamlarından olup muhasarayı anlatan Bizanslı tarihçi Francis bile eserinde ondan bahsetmektedir. Francis, Hasan adlı bir yeniçerinin surun yıkık bölgesinden cesaretle tepeye çıktığını, Bizans askerlerini kaçırdığını, yanına otuz kadar yeniçerinin ulaştığını, buradaki savaş sırasında Hasan'ın bir taş isabetiyle yıkılıp vücuduna pek çok ok isabet ettiği ve orada hayatını kaybettiğini yazar.

**Constantinapolis değil efendim, o şimdi bir Türk  
Lokumu: İSTANBUL**

Gelecek sayıda buluşmak dileğiyle...



### 1986'DA GELEN KÂBUS; ÇERNOBİL...!

Çernobil faciası için “kâbus” demek yanlış olmasa gerek. Çernobil'deki patlama başlangıçta bir kazaydı ancak doğurduğu acı sonuçlarla faciaya dönüştü!

Türkiye'nin de içinde bulunduğu birçok ülkeye kaza sonrası Rusya'dan salınan radyasyon, insan sağlığının baş tehditçisi oldu.

Yapılan araştırmalara göre, tehdit hala varlığını sürdürse de durum çok vahim değil.

Türkiye Atom Enerjisi Kurumu'nun yayınladığı araştırma sonucuna göre durum eskisi kadar tehlikeli değil.

“... Kazadan sonra konuyu araştıran International Atomic Enrgy Agency (IAEA) yayımladığı raporda bu kazadan etkilendiği düşünülen Polonya, Macaristan, İsveç, Finlandiya, Avusturya, Yugoslavya, Yunanistan, Türkiye, İsviçre, Hollanda, Belçika, İngiltere ve İspanya'da yapılan ölçümlerde Türkiye'nin İODİNC-131 için yedinci sırada bulunduğu, CESİUM-137 için ise en az etkilenen ülkelerden biri olduğu belirtilmiştir. Çernobil kazasının en önemli etkileri Ukrayna'ya yakın çevrede GAMA ışıklarına bağlı olarak Akut Radyasyon hastalığı tarzında ortaya çıkmıştır. Ancak, kazanın Rusya dışındaki ülkelerde uzun sürede çıkabilecek etkileri günümüze değin birçok çalışmaya konu olmuştur. Çernobil sonrasında Türkiye dâhil birçok Avrupa ülkesinde ölçülmüş olan miktarlar toplum için bildirilen müsaade edilebilir en yüksek radyasyon(**maximum permissible dose**)un altındadır.”

Bilimsel raporlar yukarıdaki açıklamaları sunarken, “**karşı kıyıda**” gelen facianın acı sonuçlarını toplumca yaşamıyor muyuz?



Peki, Çernobil nasıl gelişti?

Facia yaratmadan önce Sovyetler Birliği'nin Kiev yakınlarında nükleer bir santraldi 25 Nisan 1986'da reaktörün 4. ünitesinin rutin bir bakım için durdurulması sırasında elektrik kesintisi durumunda kalp soğutmasının sürdürülüp sürdürülemeyeceğini görmek üzere deney

yapılmasına karar verilmişti. Bu deneyin amacı, şebeke elektriğinin kesilmesi halinde yavaşlayarak duracak olan türbinin acil durum dizel jeneratörle devreye girinceye kadar acil ekipmanı ile kalp soğutma pompalarına yeterli gücü sağlayıp sağlayamayacağının belirlenmesiydi. Reaktörde böyle bir deneme daha önce de gerçekleştirilmiş, deneyden doyurucu bir sonuç alınamadığından tekrar edilmesine karar verilmişti. Hazırlığın bir parçası olarak, otomatik güvenlik kapama mekanizması da dahil olmak üzere, bazı kritik kontrol sistemlerini devre dışı bırakmışlardı. 26 Nisan sabahı saat 01.00'da, soğutucu su akışı azalmaya ve güç artmaya başladı. Sorumlu operatör düşük güç seviyesindeki reaktörü kapamak için harekete geçmiş ancak geç kalmıştı.



Önceki hatalarla ortaya çıkan domino etkisi, üretilen güçte keskin bir artış yaşanmasına sebep olmuş, akabinde ardı ardına gelen buhar patlamaları, nükleer enerjiyi içinde hapseden 1.000 tonluk koruyucu kalkını tuzla buz etmiş, sınırsız bir güç gün ışığına çıkmıştı. Ortaya çıkan yangının söndürülmesi dokuz gün boyunca devam etti. Kazanın ardında açığa çıkan radyasyon o kadar yoğunlu ki yangın söndürme çalışmalarına katılan itfaiyeciler ve helikopterlerle söndürme yardımıyla bulunan pilotlar birkaç gün içinde ölmüştü. Sovyet hükümeti, patlama esnasında orada bulunan bütün çalışanları tutuklamış, hapse mahkûm etmiş, ancak maruz kaldıkları radyasyondan dolayı birkaç hafta içinde hepsi de hayatını kaybetmişti. Reaktörün patlayan santrali tamamen beton bloklarla kaplanmış, buna da **lahit** (!) adı verilmişti.

Çernobil nükleer santral kazası, ilk kez İsveç'teki bir nükleer güç santralinde yapılan ölçümlerde çevresel radyasyon seviyesinde gözlenen yükselme sonucunda tespit edilmiştir. Rusya sınırındaki, en ileri teknolojik cihazlarla donatılan nükleer denetim sistemi olmasaydı, dünya uğradığı bu felaketi -belki de- haftalarca öğrenemeyecekti.



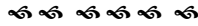
Başlangıçta bu kirlenmenin İsveç'teki bir reaktörden kaynaklandığı düşünülmüş, daha sonra geriye dönük olarak çalıştırılan atmosferik dağılım modelleri kullanılarak kazanın yeri hakkında tahminler yapılmıştır. Kazanın Çernobil reaktöründen kaynaklandığının açıklanmasından sonra tüm dünyada yoğun çevresel ölçüm programları başlatılmıştır. Atmosferik dağılımın Türkiye üzerindeki etkileri 1 Mayıs 1986 tarihinden itibaren görülmeye başlanmış ve radyoaktif bulut hareketi ile yağış miktarlarına bağlı olarak bölgeden bölgeye farklılıklar göstermiştir.

Çernobil kentinin 1970'lerde kurulduğu, kazadan önce 48 bin kişinin yaşadığı yeşil, canlı, cıvıl cıvıl bir yer olduğu ancak kazadan sonra hayalet bir şehre dönüştüğü yazılmaktadır.

Ayrıca ortaya çıkan radyasyonun Çernobil ve çevresinde 48 bin yıl kadar daha kalacağı ve o bölgede yaşamın tekrar başlaması için 300 yıl kadar bir zamanın geçmesinden söz edilmektedir.

Bugün Japonya depreminin ardından yine nükleer santral sızıntıları gündemde ve bugün tarih 2011 ?

**Sevinç TUNÇ**



## TARİHTEN HİKÂYELER

Eda ALAGÖZ- Ahmet YİĞİT

Tarihten hikayelerle karşınızdayız. Yeni sayımızda Kız kulesi ve hikayelerini sizlerle paylaşacağız. Keyifle okuyacağınızı umuyoruz.

### KIZ KULESİ

İstanbul, dünyanın bilinen en eski şehirlerindendir ve tarihin birçok devirine ve olaylarına şahitlik etmiş eserleri içinde barındırmaktadır. İstanbul'un simgesi haline gelmiş olan Kız Kulesi de bu tarihi eserlerden sadece biridir. M.Ö. 411'de Peleponnes savaşları esnasında boğazdaki deniz trafiğini kontrol altına almak isteyen Atinalılar tarafından kıyıda 200 metre uzaklıktaki kaya parçası üzerine bir gümrük binası yapılmıştır. Doğu Roma döneminde de bu yapı kullanılmıştır. Ayrıca Manuel Komnenos'un Saray Burnu ile kule arasına zincir çektiler ve Boğazı kontrol altında tuttuğu bilinmektedir.

Osmanlı döneminde kule imar edilerek kullanılmıştır. Asya ile Avrupa kıtalarının kesiştiği noktada, boğazın ve İstanbul'un 2500 yıllık tarihine tanıklık eden Kız Kulesi asırlar boyunca pek çok efsaneye konu olmuştur.

### “İlk hikayemiz Ovidius'un kaydettiği bir aşk hikayesi”

Bir zamanlar Üsküdar sirtlarında Tanrıça Afrodite adına bir tapınak yapıldı. Hero, bu tapınağın rahibelerinden olup kulede kumrulara bakmakla görevliydi ve bu kız aşka

yasaklıydı. Her sene ilkbaharda doğanın uyanışı adına tapınak çevresinde törenler yapılır ve çevre şehirlerden insanlar tapınağın yanına gelirlerdi. Burada yenilip içilir, aşkı bulamayanlar ise Afrodite'ye yalvarırlardı.

O sene boğazın karşısında oturan Leandros da törene katılmak için tapınağa gelir ve Hero ile karşılaşır. Bundan sonra kule birbirine aşık olan iki gencin gizli aşkına tanıklık eder. Leandros'un yüzerek kuleye geldiği fırtınalı bir günde, kıskanç bir rahip feneri söndürür ve karanlıkta yolunu kaybeden Leandros boğularak ölür. Sevgilisinin öldüğünü gören Hero'da kendisini kuleden boğazın serin sularına bırakır.

### “Yılanlı Hikaye”

Doğu Roma İmparatoru'nun bir kızı olur ve kral kızının doğum gününü ülkede bayram ilan eder. Her yıl prensesin doğum günü görkemli bir şekilde kutlanmaktadır. Kral, bilginlerden kızının taht için yetiştirilmesini istediğinde, bilginlerin en yaşlısı krala kızının onsekiz yaşına basmadan yılan tarafından sokularak öldürüleceğini söyler. Bunun üzerine kral, denizin ortasındaki küçük adacık üzerindeki kuleyi onartarak kızını buraya yerleştirir. Böylece yıllar geçer. Prens onsekizine basmak üzeredir. Ancak kaderin cilvesi midir bilinmez, kuleye gönderilen üzüm sepetlerinin birinden çıkan yılan prensesi sokarak öldürür. Kral bu duruma çok üzülür. Kızının cansız bedenini mumyalatarak pirinç bir tabuta koydurur. Tabutun da Ayasofya'nın yüksek duvarlarından birinin üstüne yerleştirilmesini emreder. Bugün butabunun üstünde iki delik olduğu ve yılanın prensesi ölümünden sonra da rahat bırakmadığı anlatılır.

### “Atı Alan Üsküdar'ı Geçti”

Kız Kulesi ile ilgili bir hikaye de Osmanlı dönemine aittir. İstanbul'u kuşatmaya gelen Battal Gazi, kuşatmadan bir sonuç alamayınca Kız Kulesi önündeki kıyıya karargahını kurmuş ve yedi sene burada kalmıştır. Hikayeye göre Battal Gazi'nin burada bu kadar uzun kalma sebebi tekfurun kızına aşık olmasıdır. Üsküdar Tekfuru, Battal Gazi'nin korkusu ile kızını hazineleri ile birlikte kuleye kapatır. Şam Seferi'ni tamamlayıp Üsküdar'a dönen Battal Gazi, kayık ile Kız Kulesi'ne gelerek Tekfurun kızı ile hazineleri aldıktan sonra Üsküdar'dan atına atlayıp oradan uzaklaşır. Çokça bilinen “Atı alan Üsküdar'ı geçti” sözü bu hikayeye dayanır.







## KLİO'NUN GÖTÜRDÜĞÜ YERE GİT ☺

Tarihin Seyrinde'nin bu sayısında eskilere gidelim dedik ve kendimizi Antik Yunan'ın efsanelerini karıştırırken bulduk. Yunan mitolojisinde güzel sanatların dokuz perisinden söz edilir. Bu periler, kimler ve ne yaparlar dediğinizi duyar gibiyiz. İşte hepsi burda... ↓

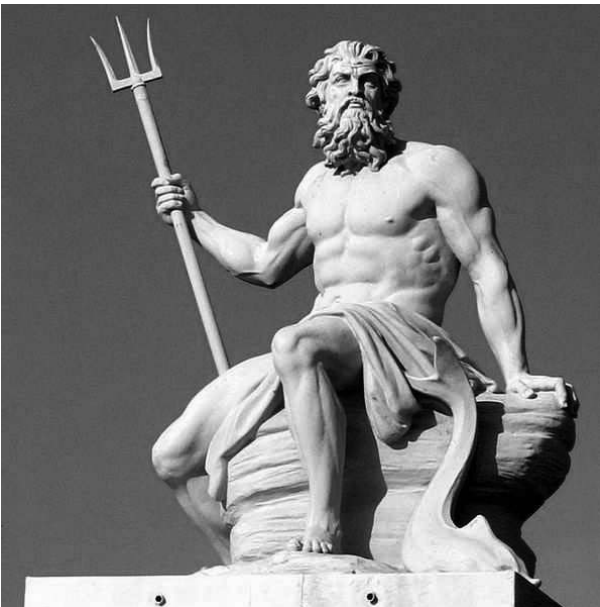
\*\*\*

Zeus, Rehia'nın Kronos'tan doğan oğludur. Hesiodos'un Theogonia'sına göre Kronos, kendisinin babası Uranos'ı yaptığı gibi kendi çocuklarından birinin de onu tahtından edeceğinden korktuğu için çocuklarının hepsini doğar doğmaz yutar. Rehia Zeus'u, Uranos ile Gaia'nın tavsiyesi üzerine Girit'te dünyaya getirir. Buradaki İda Dağı eteğinde bulunan geniş bir mağara içerisinde Kuretarlar tarafından korunan ve Nympha ya da keçi Amaltheia tarafından bakılan Zeus, kendisi yerine kundaklanmış bir taş yutan obur babasına karşı güven içerisinde. Taş Kronos'un midesine öyle bir oturur ki tanrı, Gaia'dan kendisine kusturucu bir ilaç vermesini ister. Ve taşla birlikte yuttuğu diğer çocuklarının da ağzından çıkarır. Zeus zorlu bir mücadeleden sonra babasını tahttan indirip onu yardımına koşan Titanlar ile birlikte Tartoras'a attıktan sonra bu taşı Delphoi'de toprağa diker. Ancak Titanlar'ın devrilmesinden sonra da Zeus'un iktidarı tehdit altındadır. Kardeşleriyle kura yoluyla belirleyip paylaştıkları dünya hükümdarlığı için bu kurada Zeus'a gökyüzü, Poseidon'a deniz ve Hades'e de yer altı çıkmıştır.

\*\*\*

Gökyüzünün tanrısı: ZEUS  
Denizlerin tanrısı: POSEIDON  
Yeraltı tanrısı: HADES

\*\*\*



Zeus dünya hükümdarlığında yerini aldıktan sonra sekiz tane de eşi olmuştur. Zeus'un eşlerinden biri ise dokuz esin perisinin annesi olan beşinci sıradaki Mnemosyne'dir. Dokuz esin perisinin adları şöyledir:

**Klio-Euterpe-Thaleia-Melpomene-Terpsikhore-Erato-Polyhymnia-Urania ve Kallyope.**

Bu dokuz kızı mitolojide simgeleyen isimler Mousalar, Musai, Musae'dir. Geç Helenizm döneminde her bir Mousa'ya verilmiş edebi, sanatsal ve bilimsel yetkilere bulunmaktadır. Bunlar:

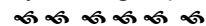
- 1- **Klio:** Tarih yazımından sorumlu Mousa'dır.
- 2- **Thaleia:** Komedyadan sorumlu Mousa'dır.
- 3- **Melpomene:** Şarkı söyleyen kadındır. Melpomene, Hellenistik dönemin sonlarından itibaren trajedinin koruyusudur.
- 4- **Terpsikhore:** Danstan sorumlu Mousa'dır.
- 5- **Erato:** Aşk şiirinden sorumlu Mousa'dır.
- 6- **Polyhymnia:** Şarkıdan yana zengin olan Mousa'dır.
- 7- **Urania:** Göksel kadın olarak anılır. Daha sonra astrominin koruyuculuğuna getirilir.
- 8- **Kallyope:** Dokuz Mousa'nın en yaşlısıdır. Özellikle epik şiir ve ağıt yazan ozanlar onun koruması altına girerler.
- 9- **Euterpe:** Lirik şiirden sorumlu Mousa'dır.

Bu dokuz ilham perisinde nereye mi varmak istedi?

**MÜZE'ye**

Günümüz "Müze" kelimesinin kökeni bu Mousalar'a dayanmaktadır. İskenderiye'deki ilk Antik Dönem üniversitesi de adını onlardan almış ve "Museion" olarak anılmış ve bu dönemden itibaren de adını günümüz müzelerine devretmiştir. Halen bu dokuz esin perisinin müzelerde bulunduğu ve görevlerini ifa ettiklerine inanılmaktadır.

Bir sonraki sayıda yeniden görüşeceğiz. Herkese sevgiler...





## TARİH SPOR

Akif YARDIMCI

Sevgili “Tarihin Seyrinde” okurları mayıs ayıyla birlikte gazetemizin ikinci yılını doldurmanın sevincini yaşıyoruz. ‘Tarih Spor’ başlığı altında, sizlere spor tarihimizle ilgili haberleri sunuyorum. Umarım bu yolculuktan hoşnutsunuzdur. Bu sayıda konumuz, Fenerbahçe. Keyifle okumanız dileğiyle...



### FENERBAHÇE SPOR KULÜBÜ TARİHÇESİ

Sevgili Tarihin Seyrinde okurları daha önceki yazılarımda Galatasaray ve Beşiktaş spor kulüplerinin tarihsel gelişimini sizlerle paylaşmıştım. Bu sayıda da Türk futbol tarihinin üç büyüklerinden olan Fenerbahçe Spor Kulübünün tarihçesi hakkında bilgi vermeye çalışacağım. Kadıköy Futbol Kulübü’nden Fenerbahçe Spor Kulübü’ne uzanan süreçte yaşananları ilgi ile okuyacağınızı umuyorum. Yeni sayıda görüşmek üzere...

\*\*\*

Bir asırlık tarihe ulaşan Fenerbahçe Spor Kulübü’nün kuruluşu 1907 yılına rastlamaktadır. Kulüp İstanbul’un Kadıköy semtinde, Nurizade Ziya Songülen, Şevkipaşazade Ayetullah ve Samipaşazade Necip Okaner tarafından gizlice kurulmuştur. Zira Padişah II. Abdülhamit’in rejimi tarafından spor yapmak amacıyla da olsa gençlerin bir araya gelmesi yasaklanmıştır. Kulübün kurucuları amblem olarak adını aldıkları Fenerbahçe burnundaki feneri, renk olarak da Fenerbahçe yarımadasındaki papatyaların rengi olan sarı-beyazı seçmişlerdir.

\*\*\*

1908 Meşrutiyeti’nin ilanına kadar çalışmalarını gizlice yürütmüşler ve bu tarihten sonra yürürlüğe giren Cemiyetler Kanunu’yla tescil edilip Türk sporundaki seçkin yerlerini almışlardır. Fenerbahçe 1909 yılı sonbaharında İstanbul ligine katılmış ancak katıldığı ilk iki yıl boyunca varlık gösterememiştir. 1911-1912 yıllarında ilk şampiyonluğunu

kazanmışlardır. Bu şampiyonluk ilk oluşu ve yenilmeden kazanılmış olması nedeniyle büyük önem taşımaktadır. 1923 yılında Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı’nın kurulmasıyla Türk sporunda yeni bir yön verilmiştir. Bu tarihten sonra ise Fenerbahçe’de büyük bir kalkınma görülmüştür. Teknik üstünlüğü sayesinde Orta Avrupa futbolunun Türkiye’deki temsilcisi haline gelmiştir. İlk adı “Silahtar Ağa Sahası” iken sonraları “Papazın Çayırı”, “Union Kulüp Sahası”, “İttihat Spor Sahası” ve nihayet 25 Ekim 1929 tarihinde “Fenerbahçe Stadı” ismini alan 36 dönümlük stat alanı, 6 Temmuz 1932 tarihinde 500 TL’sini Atatürk’ün verdiği 9000 TL karşılığında satın alınmış ve böylece yurttan stat mülkiyetine sahip ilk kulüp olmak şerefi de Fenerbahçe’ye ait olmuştur.

\*\*\*

Fenerbahçe, I.Dünya Savaşı’nda sporcularını vatana feda ettiği gibi, işgal yıllarında da İstanbul’dan Anadolu’ya silah aktarımında etkin rol oynayarak vatan borcunu yerine getirmiştir.

İttihat ve Terakki’nin bir kolu olduğu ithamı ile işgal kuvvetlerinin devamlı olarak bastırması sonucunda kulübün kapatılma çalışmalarına rağmen yurdun savunulması konusunda önemli faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu nedenle ulu önder Mustafa Kemal Paşa, 1918 yılında Fenerbahçe kulübünü ziyaret etmiş ve kulübün şeref defterine şu sözleri yazmıştır:

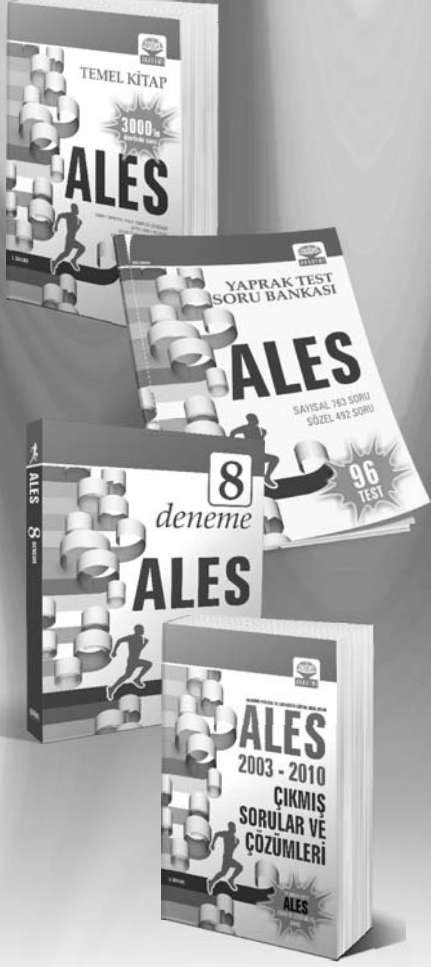
**“Fenerbahçe Kulübünün her tarafa takdirle şereflendirilmiş yaptığı üstün çalışmaları işitmiş ve bu kulübü ziyaret ve üstün hizmet veren kişileri tebrik etmeyi vazife edinmişim. Bu vazifemin yerine getirilişi ancak bugün mümkün olabilmektedir. Takdirlerimi ve tebriklerimi buraya kaydetmekten dolayı mutluyum”**

Tarihte kol kola olduğumuz ve aynı amaca koştuğumuz gibi, bugün ve gelecekte de sporda, **BARIŞ** ve **BERABERLİK** istiyoruz.



~ ~ ~ ~ ~





GENEL YETENEK  
GENEL KÜLTÜR



EĞİTİM BİLİMLERİ